

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра тюркської філології

Курсова робота з азербайджанської філології

на тему:

БІОЛОГІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В АЗЕРБАЙДЖАНСЬКІЙ МОВІ

Студентаткигрупи Паз14-19

факультету східної і слов'янської філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Азербайджанська мова і література та переклад,

друга східна мова, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – азербайджанська

Гадирової Карини Фаззілівни

Науковий керівник: Березовська Наталія Сергіївна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЙНІ ПОНЯТТЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АЗЕРБАЙДЖАНСЬКІЙ МОВІ	6
1.1 Структура термінів у азербайджанській мові.....	6
1.2 Семантичні процеси в термігії	9
1.3 Вивчення проблеми омонімії в термінології	12
1.4 Лінгвістичний аналіз термінології азербайджанської мови	18
Висновки до Розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ МОВИ НА ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНОЛОГІЇ В СФЕРІ БІОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	23
2.1 Особливості перекладу з азербайджанської мови на українську на рівні слова	23
2.2 Структурні особливості біологічної термінології в азербайджанській мові. Особливості перекладу простих та складних термінів.	25
Висновки до Розділу 2.....	30
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	34

ВСТУП

У науковому просторі останніх кількох десятиліть тривають дискусії щодо можливостей і перспектив розвитку універсальної мови пізнання й комунікації, якою, на думку Г. Хакена, автора терміна синергетика, є міждисциплінарність, що охоплює найрізноманітніші галузі знання. На статус універсального засобу сучасної наукової комунікації цілком може претендувати термінологія як міждисциплінарний феномен для опису всіх галузей знання і діяльності в усіх розвинених мовах. Роль і значення наукової термінології в багатомовному світі з часом лише зростає.

В цей час відносини між Україною та Азербайджаном у різних сферах науки й техніки можуть виходити на новий рівень.

Одним із перспективних напрямів розвитку є біологія, оскільки розробки в цій сфері спрямовані на покращення якості продуктів, охорони здоров'я та навколишнього середовища, тобто на покращення якості життя людини.

Зважаючи на стрімкий розвиток прогресу, а також дипломатичних зв'язків Азербайджану з іншими державами, в азербайджанській мові з'являється величезна кількість нових термінів і складних слів, і, як наслідок, зростає потреба у якісному технічному перекладі.

Актуальність теми дослідження визначається «термінологічним вибухом», коли з'являється маса не тільки нових науково-технічних термінів, а й нових терміносистем, обслуговуючих сфер науки й техніки, що стрімко розвиваються.

Актуальність дослідження перекладацьких аспектів термінології сфери біології, також, обумовлена і фактом наростаючої комунікації у цій сфері, що є наслідком процесів наукової інтеграції та обміну науковими знаннями. Важливою умовою успіху такої комунікації є адекватність передачі термінів, що

функціонують у спеціальних текстах сфери біотехнології, при їх перекладі з азербайджанської на українську мову.

Метароботи полягає у виявленні особливостей перекладу термінологічних одиниць сфери біології з азербайджанської українською мовою. Поставлена мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

1. Описати основні категоріальні поняття теорії перекладу;
2. Зробити короткий опис історії перекладознавства в Азербайджані;
3. Описати особливості перекладу в азербайджанській мові;
4. Показати структуру термінів в азербайджанській мові;
5. Описати структурні особливості біологічної термінології в азербайджанській мові.

Визначення **об'єкта і предмета** дослідження.

Об'єктом дослідження виступають азербайджанські та українські термінологічні одиниці у паралельних статтях сфери біології.

Предметом дослідження виступають структурні особливості біологічної термінології азербайджанської мови.

Матеріалом дослідження слугують двомовні паралельні статті біологічної сфери.

Основними **методами** дослідження є: сукупність прийомів збору інформації методу наукового опису, включаючи суцільну вибірку прикладів, методи інтерпретації та класифікації, а також описовий метод з елементами структурного та семантичного аналізу, кількісний метод.

Наукова новизна визначається аналізом особливостей перекладу з азербайджанської на українську мову на рівні слова та на рівні словосполучення. **Практичне значення** одержаних результатів у науковій роботі полягає в, тому що, особливості перекладу сфери біології раніше не мали такого конкретного поділу.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЙНІ ПОНЯТТЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АЗЕРБАЙДЖАНСЬКІЙ МОВІ

Мова будь-якого народу - це його історична пам'ять, втілена у слові, і всіх етапах розвитку суспільства нерозривно пов'язані з життям народу, його культурою. У мові та через мову виявляються такі найважливіші особливості та риси, як національна психологія, характер народу, склад його мислення, самобутня неповторність художньої творчості, моральний стан та духовність. За словами Ф.І. Буслаєва, «мова є невичерпна скарбниця всього духовного буття людства» (Буслаєв 1992:26).

Наукова лексика азербайджанської мови багата та різноманітна. Незважаючи на це, вона не піддавалася систематичному дослідженню, що і стало підставою для вибору теми та об'єкта дослідження у курсовій роботі. (Суперанська А. В, Подільська Н. В, Васильєва Н. В., 1989, с. 183)

Актуальність теми дослідження визначається недостатньою розробленістю проблеми та відсутністю монографічних досліджень з комплексного вивчення термінології в азербайджанській мові, її систематизації та класифікації, стратифікації та етимологізації, визначення принципів номінації. (Герд А. С. 1986, с. 266).

1.1 Структура термінів у азербайджанській мові

Загальновідомо, що порівняно з іншими мовними сферами термінологічні одиниці мають більш тісний зв'язок із суспільством і часто використовуються у повсякденному житті. Це пояснюється тим, що "термінологія є найбільш динамічною сферою лексики на сучасному етапі розвитку мови, яка дає можливість показати продуктивні процеси не тільки в метамові, а й у

загальнолітературній мові, оскільки термін - це не особливий різновид лексичної одиниці, а лише функція, спосіб вживання".

Термін - це своєрідний активний "учасник" спеціального знання, який веде до опанування певною ситуацією і сприяє розвитку науково-пізнавальної та перетворювальної діяльності людини (Пашазаде І., 2017, с. 13). У своїй статті, присвяченій дослідженню розвитку змісту ключового поняття "термін", М. Є. Ахметова зазначає, що термін є багатоаспектним і багатофункціональним поняттям такої науки, як термінознавство (Авербух К. Я., 2006, с. 25). Крім поняття поліфункціональності терміна в лінгвістиці, актуальним для науки й сьогодні залишається поняття "функція терміна".

Термінологія кожної національної мови містить терміни на позначення специфічних понять з усіх сфер професійної діяльності в суспільстві. Азербайджанська термінологія в цьому плані не є винятком.

Як відомо, термінологія будь-якої мови розширюється завдяки науковим контактам з іншими мовами або з термінологічною базою інших мов. Сьогодні, після тривалого і складного історичного розвитку, науково-технічна термінологія Азербайджану являє собою високорозвинену систему термінів, що відповідає сучасному рівню розвитку науки і техніки. З кожним днем ми дізнаємося все більше нових термінів та понять. У цьому динамічному розвитку функції термінів можна трактувати по-різному.

Відповідно, найважливішими функціями терміна є номінативність та репрезентативність. Терміни підкреслюють певне поняття і їх семантика є більш точною. С. М. Харлицький стверджує, що спеціальне призначення терміна - це його функція. А її функція - здатність виражати конкретні поняття. "Термін, однак, вважається частиною термінологічної системи лише тоді, коли до нього може бути застосоване класифікаційне визначення за найближчим розрізненням роду і виду. Евристична роль поняття полягає насамперед у тому,

що, будши знаком, який визначає щось загальне і закономірне в об'єкті, воно обмежує різноманіття світу і тим самим стає інструментом пізнання" (Пашазаде І. 2017, Новрузов, Р.М., 2018).

За своєю природою терміни не просто належать до мови, а є частиною певної термінології. Термінологія як система наукових термінів є підсистемою в межах загальної лексичної системи мови. А. А. Реформатський визначає термінологію як систему понять певної науки, закріплену у відповідному словесному вираженні. Хоча слово може бути багатозначним у звичайній мові (поза даною термінологією), воно набуває однозначності, коли потрапляє в дану термінологію (Мамедлі Н., 2017, с. 117).

Таким чином, терміни іноді можуть мати більше одного значення. Як правило, "ці терміни називаються полісемантичними, тому що вони можуть мати більше одного значення". (Сабір, 2017, с. 28). Визначення терміна може змінюватися в міру зростання його інформаційної місткості.

Сам факт полісемантичності цих термінів свідчить про те, що вони дуже вдало вписалися в мовну парадигму і все частіше використовуються в азербайджанській термінології, оскільки термінологія є найактивнішою частиною лексики.

Не слід забувати, однак, про мультимедійні сфери, в яких терміни використовуються дуже яскраво і виконують емоційну функцію. У сучасних газетах, телепрограмах, рекламних роликах тощо без цих термінів буквально неможливо обійтися. Дуже важко знайти статтю, в якій би ці терміни не використовувалися. Вони стали найбільш динамічними лексичними одиницями дискурсу.

Таким чином, функція терміна в мові визначається також частотою його вживання, ступенем його інтегрованості в мовну парадигму (наявність або відсутність похідних слів) та фонетичною і графічною домінантою терміна.

Основна функція терміна - якомога точніше виражати певні поняття, при цьому термін повинен мати соціально-комунікативний характер. Термін є носієм колективної професійно-наукової пам'яті (Пашазаде І., 2017, с. 12). З цієї точки зору слід зазначити, що ще однією функцією терміну є інформаційна функція. Інформативність терміна визначає частоту його використання в різних галузях науки та суспільної діяльності людини.

Номінації такого роду підкреслюють особливий характер національних мовно-інформаційних міркувань. Як особлива підсистема лексичного шару будь-якої мови термінологічна лексика перебуває в постійному і безперервному контакті із загальноживаною літературною мовою, внаслідок чого відбувається обмін лексичними одиницями. Активну участь у цьому процесі беруть полісемантичні слова (слова з кількома значеннями, що належать до одного семантичного ядра). Це пов'язано з тим, що терміни в кожному домені та в мікродоменах, що входять до його складу, організовані особливим чином: Вони обмежені специфікою домену, його ідіоматичністю. Вживання терміна в контексті є сферою його вживання, належність терміна до сфери є сферою його існування як терміна (Ісмайлова А., 2018, с. 8-9).

1.2 Семантичні процеси в термігії

Впорядкована, уніфікована та стандартизована термінологія по праву вважається одним з основних показників стимулювання науково-технологічного прогресу. Розвиток будь-якої галузі науки залежить від формування і вдосконалення її термінологічної системи, в процесі чого

відшліфовуються наукові поняття, визначаються їх взаємозв'язки і взаємини, даються їх родо-видові класифікації або ознакові угруповання. У сучасну епоху всі питання набувають важливого значення в дослідженнях в області термінології. Розширення і розгалуження термінологічних пошуків, що почалися з вивчення термінологічної лексики словникового складу тієї або іншої мови, привело до постановки завдання створення загальної та часткової теорії термінології на базі ієстиковки з логікою науки і сукупною проблематикою інтра-, інтер- і екстралінгвістики. Ця двоєдина теорія складалася в процесі диференціації й інтеграції наук, проникнення в глибинні механізми здійснення обміну інформацією. Комп'ютеризація, розробка інформаційно-пошукових систем разом з розкриттям загальної картини їх структурно-генеалогічної специфіки вимагали уніфікації термінів на основі єдиних логіко-лінгвістичних принципів.

Дослідження азербайджанських мовознавців в області термінології, присвячені її теоретичним і практичним питанням, заслуговують уваги як у кількісному, так і якісному відношенні. Вони надають достатній фактичний матеріал для комплексної розробки таких найважливіших проблем, як визначення термінологічної бази - наукової дисципліни, що складалася, лінгвістичний аналіз терміносистем і термінологічної лексики тлумачних і двомовних словників та інші. Усебічне вивчення термінологічних систем конкретних галузей науки і техніки, відіграючи важливу роль у з'ясуванні загальної теоретичних питань термінології, сприяє вирішенню проблем впорядкування, уніфікації й стандартизації галузевої термінології. В азербайджанському термінознавстві частковим же висвітлені окремі аспекти цієї

проблематики.

Науково-теоретичний аналіз показує, що системне вивчення термінології висувається на передній край науки як одне з вельми актуальних завдань мовознавства. (Веліханова Ф.А., 2018).

Вивчення живих процесів термінотворення і подальшого вдосконалення термінологічних систем спричинило виникнення в азербайджанському мовознавстві цілого ряду нових теоретичних і практичних питань, до яких відносяться в першу чергу такі вузлові питання, як вимоги, що пред'являються до термінів, питання про їх генеалогічний склад, структурно-семантичні (семіологічні) і лексико-граматичні особливості, механізми специфічного заломлення в термінології лінгвосемантичних процесів і подолання антитермінологічних явищ полісемії, омонімії, ідеографічної синонімії, нарешті, питання термінотворення, запозичення термінів, терміноелементів і термінокомпонентів в ракурсі їх ролі у формуванні термінологічного значення словесного знаку. Разом з тим не можна сказати, що всі ці питання достатньо вивчені в лінгвістиці і суміжних науках.

В той же час з поглибленим дослідженням терміносистем необхідний спеціальний логіко-лінгвістичний аналіз термінологічного поняття і його визначення. Подібного роду розробок в азербайджанському термінознавстві не проводилося. (Ахметова М. Е., 2018).

У статті "Семантичні процеси в термінології" досліджуються питання полісемії і омонімії, синонімії й антонімії в області термінологічної лексики, а також специфічні для термінології семантичні явища, з'ясовуються співвідношення термінологічних гіперонімів і гіпонімів.

Принцип полісемії (багатозначності) не узгоджується з прийнятим для терміну принципом незалежності його від контексту (багатозначність слова

усувається в контексті, в контекстуальній ситуації). З іншого боку, відомо, що первинний етап створення терміну полягає в
 дефініції термінологічного поняття. Отже, скільки у
 багатозначного терміну значень, стільки ж повинно бути й визначень. Критерії ж
 розмежування полісемії і омонімії є загальними для всіх слів мови.

У лінгвістичній літературі наголошується на умовленість лексичної полісемії
 головним чином
 двома чинниками:

1. багатозначність загальноживаного слова, до якого сходять термінологічне слово;
2. вживання слова в переносному значенні. (Бабаєва Н.Г., 2018).

1.3 Вивчення проблеми омонімії в термінології

Системне дослідження наукових назв, що представляють один
 із найдавніших лексичних пластів, має не лише історико-лексикологічну, а й
 історико-культурну значимість як відображення розвитку духовної та
 матеріальної культури азербайджанського народу, історії соціальних та
 економічних відносин у суспільстві, мовних, господарських та
 культурних зв'язків з іншими народами. Необхідність збору та вивчення наукової
 лексики, що формувалася протягом багатьох століть, визначається ще й тим, що
 вона може дати найцінніший матеріал про лексико-семантичний та
 структурний розвиток лексичних одиниць азербайджанської мови, дозволить
 поставити та вирішити окремі питання теоретичної лексикології.

У наш час процес впровадження науково-технічних досягнень у науку та
 виробництво став сприяти тому, що словниковий склад
 азербайджанської мови постійно поповнюється новими термінами, водночас з

неїзникають багатостародавніх термінів. (Веліханова Ф.А., 2018). Дослідження лексики за тематичними групами дозволяють виявити не зареєстровані в словниках лексичні одиниці та організувати їх вивчення.

Деякі вчені вважають, що в науковій мові вживаються також загальнонаукові слова, що виражають одні і ті ж поняття у всіх наукових областях; наприклад: система, структура, відношення, зв'язок, функція, рівень і т.п. Разом з тим, не можна заперечувати й того факту, що майже всі такі загальнонаукові термінологічні слова є багатозначними і в межах кожної окремої науки. Найбільш яскравий приклад – наявність декількох значень терміну "функція" в лінгвістиці, конкретний зміст якого (відношення, співвідношення, зв'язок, взаємозв'язок, призначення, роль) підлягає уточненню в кожному випадку, причому інтерпретація цього змісту знову-таки залежить від того або іншого підходу до даного поняття.

Впорядкування термінологічних систем якраз і передбачає в першу чергу з'ясування вищеподібного роду полісемії, що є по суті псевдополісемією: уніфікація термінологічної бази галузевої науки в напрямі моносемантизму термінів усуває полісеманти. (Мамедлі Н., 2017).

Вивчення проблеми омонімії в термінології вимагає з'ясування зокрема наступних моментів:

1. Якщо при компонентному аналізі двох різних дефініцій якого-небудь термінологічного поняття ми не виявляємо жодного загального для цих дефініцій семантичного компоненту, то ми повинні зробити висновок про омонімію терміну. Наприклад, термін "пропозиція" в мовознавстві має декілька сотень визначень, проте, вважаємо, наявність у всіх цих дефініціях мінімум одного загального для них семантичного компоненту є

обов'язковою умовою визнання концептуальної єдності цієї центральної синтаксичної категорії.

Впорядкування та уніфікація термінології у сувають випадки або впливу помилкової традиції, або логіко-лінгвістичної помилковості дефініції, або ж різнорівневого чи різноаспектного підходу до явищ, що приводять до постулювання омонімії в термінології.

2. У науковій літературі, присвяченій питанням термінології, зазвичай терміни різних наук, що володіють тотожним звуковим складом, тобто ідентичною звуковою зовнішністю, але в денотативно-сигніфікативному відношенні виражають абсолютно різну суть світудійності (пор: "морфологія" в біології і мовознавстві), вважаються омонімами. Цілком зрозуміло, що такий підхід до проблеми омонімії в термінології пов'язаний з тим, що при цьому не враховується основоположний термінологічний постулат, згідно якого термін є таким лише всередині певної області, що включає до своєї термінологічної системи також даний термін. Тому в таких випадках слід говорити не про галузеву, а про міжгалузеву омонімію термінів.

3. Під впливом суб'єктивного чинника окремі загальноживані слова в конкретно-науковому тексті можуть уживатися в термінологічному сенсі. Це явище стосується питання омонімії у сфері співвідношення лексичної семантики нетермінологічних і термінологічних слів, не маючи прямого відношення до власної термінологічної лексики. Набагато ширше поширено загальноживане явище міжгалузевий омонімії термінів. Нарешті, найбільш "хворобливою", з погляду терміносистеми наукової галузі, є омонімія термінів, що виступають в абсолютно різних значеннях у різних відділах

аборозділаходнієї і тієї ж науковоїдисципліни. Одним з ефективнихзасобів"терапії" такоїомонімії, щовиникаєчастішевшевського на стиках наук, є поступовеперетворення нового науковогонапряму, щоскладається, на самостійну область науки, внаслідокчоговнутрішньогалузеваомоніміязміняласяміжгалузевоюомонімією. Але цейпроцес, коли зрештою ми маєморізнi слова (з різнимизначеннями) в різних областях науки, відноситьсяявже до термінологічногословотвореннясемантичного характеру.

На відмінувідполісемії, омонімії і синоніміїтермінів, "боротьба" з якимискладає одну з основнихзадач упорядкування і уніфікаціїтермінологічних систем, терміни-антоніми, щовиражаютьпротилежніпоняття, властивісамійприродінауковогопізнаннясвіту. Аналіз-синтез, диференціація-інтеграція, дивергенція-конвергенція, асонанс-дисонанс і десятки подібнихслів – антонімівтермінологічного характеру, щопозначаютьознаки плюс і мінус, виступають як незаміннізнаряддядослідницької думки. Хочаантонімічнатеорія в логіці і лінгвістицідостатньоорозроблена, протеантонімічнітермінологічнісловосполученняпотребують (через свою специфічність) ретельнішогоїханалізу.

Якщоціле (наприклад, "доба") складається з двохпротилежнихчастин ("день і ніч"), то перед нами явищеантонімії. Але якщоцихчастинбільшедвох і, отже, вони вженияк не можутьвиражатипротилежність понять, тоді ми маємосправуз гіпонімієювидовихутворень у межах родового гіпероніма (наприклад: відмінок – називний, родовий, місцевий, орудний і т.д.; рід-чоловічий, жіночий, середній). у термінологіїтаксономічнівідносини систематики родовідових"гіпероніма-гіпонімів" широко використовуються як усередині контексту, так і при впорядкуваннітермінів.

Родо-видова класифікація може проводитися на різних рівнях, причому термін, що позначає на одному рівні родове поняття, може входити на іншому рівні в групу видових понять. Наприклад, гіперонім "трикутник" для гіпонімів "прямокутний трикутник", "рівнобедрений трикутник", "рівносторонній трикутник" виступає як один з гіпонімів геометричної фігури в ряду "ромб", "круг", "трапеція" і т. Хоча в контексті видового поняття при ясності того, про яке термінологічне поняття йдеться, і може замінюватися родовим поняттям (але не навпаки), проте така контекстуальна субституція, що не має нічого спільного з синонімічною взаємозамінністю, зовсім не дає підстави синонімізувати їх. Видові гіпонімічні відносини корінним чином відрізняються від ідеографічних синонімічних відносин.

Взагалі субституція термінів здійснюється в різних формах. Так, у синтагматичному аспекті становляють морфологічну, семантичну і денотативну форми субституції. У науковому стилі морфологічна субституція найчастіше зводиться до заміни одного функціонального класу плану виразу іншим, наприклад, основних термінів – скороченнями різних типів, індексацією і т.д. Проте ці субститути не можуть кваліфікуватися як синоніми.

Семантична субституція має декілька різновидів, серед яких широко поширені дублетні форми (наприклад: інфінітив – масдар, субстантивація – номіналізація, гемінація – подвоєння, лінгвістика – мовознавство і т.д.), вживання родового термінологічного поняття замість видового, тобто гіпероніма замість гіпоніма, функціонально-контекстні субститути синонімічного (метонімічного і метафоричного) характеру (наприклад: персонаж – герой – образ – характер). Проте семантичні субститути не утворюють синонімічного ряду: терміни,

виражаючи різні поняття, відрізняються один від одного своїми дефініціями. (Велієва Н., 2017).

Використання субститутів у науковому тексті передбачає термінологічну чіткість, точність і ясність поняття. До речі, субституція термінів є вагомим доказом, що підтверджує неповноту принципу взаємозамінності, що встановлюється в синонімічній теорії. І синонімічність термінів не може виводитися з явища субституції.

Одним з методів, що використовуються для встановлення синонімів, є дистрибутивний метод (дистрибуція – сукупність оточень). Цим методом вивчають як сполучуваність, так і спільну зустрічальність термінів у контексті, в синтагматичному плані. Але і цей критерій не дозволяє постулювати синонімію в термінологічних системах, за винятком дублетів. Разом з тим, на певних етапах розвитку термінологічних систем синонімічні терміни все ж таки мають місце в мові науки. (Веліханова Ф.А., 2018).

Річ у тому, що в науковому стилі, по-перше, далеко не кожен термін є загальноприйнятим, маркованим, релевантним і достатньо репрезентативним, а по-друге, завжди існують аналоги термінів у вигляді варіантів термінологічних слів, що не мають пожиточних наукових дефініцій. Крім того, речовинні поняття і номени в різних галузях науки і техніки або в різних сферах суспільного життя можуть мати різні назви (пор: поліетілен терефталат – в хімії, лавсан – в торгівлі, а терепласт – технічна назва ідентичної речовини). Що ж до іменування одного і того ж речовинного поняття в різних країнах відмінними один від одного термінами (наприклад: нітрон – в Укоаїні, орлон – в США, редон – в Німеччині, кашмілон – в Японії), то це вже не є лінгвістичним явищем.

1.4 Лінгвістичний аналіз термінології азербайджанської мови

Слова при запозиченні піддаються фонетичному, семантичному та морфологічному усвоєнню.

Лексика будь-якої мови є основною формою об'єктивації мовної свідомості багатьох поколінь людей. Наукова лексика, як із лексичних мікросистем мови, наочно показує свідому і цілеспрямовану об'єктивацію зовнішнього світу людиною.

Особливе бачення світу створюють звані не знайомі способи існування смислів: створення пізнавальних образів з допомогою різних метафоричних засобів і непрямих найменувань. Основним мотивуючим ознакам під час утворення землеробських назв служать фізичні особливості реалій, антропоморфічні, зооморфічні, речові метафори, міфологічні образи. (Ісмайлова А., 2018).

Формування наукової лексики відбувалося переважно з допомогою внутрішніх ресурсів азербайджанської мови.

Освіта наукових термінів відбувається за різними принципами і моделями словотвори. Найбільш продуктивними та вживаними в освітній науковій термінів є морфологічний та синтаксичний способи, хоча лексико-семантичний та конверсійний займають помітне місце в цьому процесі. Залежності від особливостей структурного складу наукових термінів поділяються на прості (непохідні та похідні) та складні (парні; власне складні; складові).

Практичний аналіз досліджуваного корпусу термінів дозволяє стверджувати, що поповненню терміносистеми правового євролекту сприяють такі лексико-семантичні процеси: термінологізація (перехід лексичної одиниці зі стану нетерміна до стану терміна), транстермінологізація (зміна значення термінів унаслідок запозичення з інших галузей науки або техніки), метафоризація (переносне вживання слова або виразу на основі аналогії),

транспозиція (використання однієї мовної форми у функції іншої). Найпоширенішим та найдавнішим лексико-семантичним способом термінотворення правового євролекту слугує метафоризація. Під метафоризацією ми розуміємо процес розширення семантики слова в результаті перенесення ознак з одного предмета на інший на основі аналогії, схожості або порівняння (Гасімов М. Ш., 1973, с. 231–232). Вона є інтегральною ознакою термінології будь-якої фахової мови, проте особлива інтенсивність її виявлення притаманна молодим фаховим галузям, терміносистема яких переживає етап становлення. Позитивну ознаку метафоризації пов'язують з асоціативним сприйняттям фахового поняття, що полегшує розуміння нової інформації. Метафоризація застосовується у творенні як повних термінологічних одиниць, так і скорочень, котрі використовуються у правовому євролекті для позначення назв проєктів, програм, різних рівнів зустрічей, організацій, інституцій тощо.

Вчені висловлюють сумніви щодо вимоги до експресивної нейтральності та відсутності у терміна синонімів, так як на практиці, реальної науково-професійної комунікації у термінів бувають повні та часткові синоніми, деякі терміни мають експресію.

Синонімічність термінів як явище може серйозно перешкодити взаєморозумінню в рамках науково-професійної комунікації, особливо в тому, що стосується взаємин міжвченими різних країн. На думку К.Я. Авербуха, у випадку з термінами йдеться швидше про повну ідентичність, а не про схожість їх значень, проте синонімія термінів цим не вичерпується. (Авербух К. Я., 2006) Зайого думку, вона породжується такими основними факторами, як наявність найменувань одного і того ж об'єкта, процесу або явища, даних у рамках різних областей людської діяльності (терміноелементи *anagalactic (extragalactic)* – позагалактичний і *external* - зовнішній, позагалактичний; *external policy* – зовнішня політика (політологія)), метонімічним вживанням одного з

термінів синонімічної пари (fiber – волокно та filament – волокно, волосок), а також активним запозиченням (albedo – альbedo та reflecting/reflection power – відбивна здатність, коефіцієнт відбиття) . В.М. Лійчик також підкреслює той факт, що варіантність і синонімія як її окремих випадків властиві термінам, їх не можна уникнути (Шелов С. Д., Лейчик В. М., 2012).

Лексико-семантичний аналіз наукових найменувань вибудовує певну ретроспективу появи реалій, що позначаються ними. Дослідження наукової лексики з функціонального погляду показало, що у складі цього пласта є архаїзми, історизми, неологізми. Наукова лексика, як і лексика загалом, є рухомою частиною мовної системи та постійно розвивається. З одного боку, спостерігається її оновлення, яке спрямоване на задоволення потреб суспільства у нових номінаціях. З іншого боку, передбачається і старіння деяких елементів цієї системи, їх заміна чиних і відзастосування.

В азербайджанській мові склалася досить повна, ємна та цілісна система наукових найменувань. Факт наявності такої системи – свідчення багатства словотвірних можливостей мови, здатності позначати будь-які реалії та передавати будь-які значення. Народна термінологія, свого часу розвинена у різних галузях господарства, ремесла зараз значною мірою забута. Тому перед фахівцями стоїть невідкладне завдання - вберегти від повного забуття і показати століттями традиційні галузеві термінології, що склалися, що відображають культуру та історію народів. У цих галузях при розробці та вдосконаленні термінології доцільно дотримуватися принципу історичної спадкоємності, що не дозволить докорінно змінити стару термінологію та створити на її місці досконало нову. (Велієва Н., 2017)

Маючи безперечні переваги, азербайджанська наукова номенклатура не позбавлена й деяких недоліків. На етапі термінологічна робота перестала задовольняти насувні потреби бурхливо розвиваються галузей економіки, науки,

техніки і культури. Проблеми вдосконалення термінології нерідко вирішуються інтуїтивно, без достатнього наукового обґрунтування, що веде до нестійкості створених термінів.

В наявності часткова неупорядкованість, характерна для варіативного терміноутворення. Питання систематизації, упорядкування та уніфікації азербайджанської термінології не можуть бути успішно вирішені без розробки загальних методологічних положень та наукових принципів та критеріїв термінотворчості, без підготовки та видання тлумачних, етимологічних, термінологічних словників, публікації та широкої пропаганди новоприйнятих термінів на сторінках національних.

Порівняльно-історичне вивчення споконвічної лексики азербайджанської мови показує, що вона містить кілька пластів різного хронологічного рівня.

Виділено в азербайджанській лексиці чотири основних лексико-тематичних пласти: термінів спорідненості, термінів флори, термінів фауни та соматонімів.

Висновки до Розділу 1

Отже, у зв'язку з розвитком життя і виникненням нових понять у мові виникають терміни. Досліджений матеріал дозволяє зробити висновки, що утворення термінів у сучасній азербайджанській мові є активним процесом поповнення словникового складу. Причому особливо багатонаологізмів з'являється в термінологічній лексиці в результаті бурхливого прогресу науки і техніки. Одна з труднощів полягає у

відставанні словників у фіксації неологізмів. По-друге, одним із способів утворення нових слів є афіксація. Однак до активних явищ освіти іменників можна віднести: переосмислення слів; запозичення, серед яких переважають арабські та українські запозичення, що означають економічну термінологію; складні слова, більшість іменників відноситься до побутової лексики; складові слова та різні способи скорочення, що відображають тенденцію економічних засобів. (Авербух К. Я., 2006)

Основу лексичного фонду азербайджанської мови становить загальнотюркський пласт, що сформувався в період відокремлення тюркських мов з інших халтайських мов. Лексика загальнотюркського пласта з деякими фонетичними відхиленнями поширена у всіх близьких тюркських мовах.

Власне, азербайджанський пласт сформувався в період утворення азербайджанської державності і не має паралелей в інших тюркських мовах. До споконвічної термінології відносяться назви багатьох культурних рослин, бур'янів та їх частин; назви ручних сільськогосподарських знарядь; архаїчних заходів довжини та ваги, професій. Джерелом збагачення та поповнення мови служить і запозичення. У науковій лексиці представлено запозичення з арабської, перської, української мов, що хронологічно відносяться до різних періодів історії азербайджанської мови.

Наукова термінологія постійно поповнюється новими словами, що виникають у зв'язку з розвитком науки, техніки, виробництва. Витіснення ручної праці технікою зумовило перетворення споконвічних лексем, пов'язаних із ручною, фізичною працею, на архаїзми.

Слова при запозиченні піддаються фонетичному, семантичному та морфологічному усвоєнню.

Таким чином, ми приходимо до висновку про те, що термін – це спеціальна лексична одиниця, що володіє деякими властивостями та ознаками та задовольняє певним вимогам. На прикладі азейбарджанських термінів сфери біології було виявлено, що обов'язковими вимогами, яким має відповідати біологічний термін, є відповідність норм і правил сучасної азейбарджанської мови, систематичність, точність, стислість.

До бажаних характеристик азербайджанських біологічних термінів, загалом, можна віднести відносну незалежність від контексту, однозначність, відсутність синонімів, експресивну нейтральність і милозвучність.

Та підсумуємо, що до функцій термінів належать номінативність, інформативність, репрезентативність та емоційність. Порівняно зі звичайними словами терміни виконують функцію інформативності. Це їхня основна функція. Саме інформативність термінів робить їх динамічними, адже люди завжди шукають щось нове і нове. (Авербух К. Я., 2006)

РОЗДІЛ

2.

ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ МОВИ НА ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНОЛОГІЇ В СФЕРІ БІОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКО ЮМОВОЮ

2.1 Особливості перекладу з азербайджанської мови на українську на рівні слова

У 7 столітті на території сучасного Азербайджану з'явилися тюркомовні народи.

З часом їхні діалекти розвинулися в різні мови, однією з яких стала азербайджанська. Сьогодні нею розмовляють близько 30 мільйонів людей в країнах Південно-Західної Азії - Азербайджані, Ірані, Грузії, Іраку, Туреччині та Іраку.

В Азербайджані мова використовується на всіх рівнях освіти, в засобах масової інформації, в бізнесі та політиці.

Що робить азербайджанську мову унікальною?

Порядок слів у реченнях зазвичай такий: підмет - присудок - дієслово. Однак це не є суворим правилом, адже порядок залежить від теми, контексту та діалекту. Лексика утворюється шляхом додавання суфіксів до іменника. Наприклад, "otaqlarınızdan" означає "з вашої кімнати" і складається з чотирьох різних частин: "otaq" "кімната", "lar" (множина), "ınız" "ваш" і "dan" "з".

У схожій формі фігурує слово "analarımıza" "нашим матерям". Утворюється шляхом поєднання кількох морфем:

ana - "мати"

analar - "матері"

analarımız - "наші матері"

analarımıza - "нашим матерям".

В азербайджанській мові немає дієслова "мати", яке відповідає англійському "to have". Замість "я маю вищу освіту" вони кажуть "моя вища освіта існує".

При перекладі на азербайджанську мову слід враховувати, що система часів і відмінків дієслів тут досить складна: існує шість відмінків і немає спеціальних слів для "вона", "він", "воно" - для всього використовується "О".

Також потрібно враховувати особливості діалекту: Стилїстика відрізняється в різних регіонах Азербайджану та Ірану.

Азербайджанська мова належить до групи аглютинативних мов. Особливості перекладу з азербайджанської мови та на азербайджанську мову:

Від однієї лексичної основи може бути утворено багато різних словоформ;

Корінь слова є самостійним словом і має власне граматичне та лексичне значення;

Використання довгих голосних не є особливістю азербайджанської мови.

За допомогою унікальних суфіксів після кореня та основи можна виражати як граматичні значення, так і сполучуваність.

Фонетичний наголос в азербайджанській мові падає на останній склад, хоча бувають винятки.

Коли слово є іменником, наголос падає на другий склад: dolma - національна страва і dolma - не заливати.

Фонеми ı та ğ ніколи не вживаються на початку слова.

Морфологічно і синтаксично в азербайджанській мові існують дві форми словотвору.

2.2 Структурні особливості біологічної термінології в азербайджанській мові. Особливості перекладу простих та складних термінів.

Існують проблеми паралелізму в термінах, що використовуються в азербайджанській мові. Вони належать до словникового складу мови. Термін

"біологія" західного походження не має прямого еквівалента в тюркській мовній групі. Те ж саме стосується термінів "ботаніка" і "зоологія" та інших галузей біології, які займаються вивченням живих систем. Вони виникли в Новий час і майже всі західного походження: біохімія, біофізика, фізіологія, біоенергетика, геоботаніка, палеонтологія, антропологія, біоетика тощо, а також похідні від слова зоопарк, зоологія, зоогігієна тощо. (Гасімов М. Ш., 1973, с. 298-299).

Загальновідомо, що наукові терміни переносяться з однієї мови в іншу, особливо з міжнародних мов, не на основі загальноповживаності, а за участю експертів, які володіють широкими знаннями у відповідній галузі. Дотримуватися логічного та розумного підходу, тобто враховувати: а) необхідність використання терміна; б) наявність аналогії або відповідного еквівалента у відповідній мові; в) тлумачення придбаного терміна у світлі мовного середовища, про яке йде мова.

Як відомо, у 1960-х роках, азербайджанською мовою почали складатися словники з різних наук. (Новрузов, Р.М., 2018) У цьому словнику терміни та похідні від них подано в тій самій кількості та в тих самих варіантах, що й в українських словниках.

Цей принцип, безумовно, є лінгвістично некоректним і, безсумнівно, впливає з уявлення про те, що українська мова має велику "широту" можливостей для вираження думок. Для порівняння слід зазначити, що у словнику "Азербайджанські географічні терміни" підкреслювалися можливості азербайджанської мови.

Якщо розглянути питання уважніше, то зрозуміємо, що практично йдеться про можливість встановлення термінологічних паралелей у використанні мов Сходу і Заходу: *aqama* – *kələz*; *antilop* – *səngəl* – *buynuz, qıral*; *areal* – *yaıılma sahəsi (areal)*; *atoll* – *mərcan adası (atoll)*; *afididi* – *mənənələr*

(afididlər); balanus – dəniz qorası; qrif – kərsəs; drozd – qaratoyuq, korall – mərcan; fitofaq – bitkiyeyən; fifi – boz cüllüt; flaminqo – qızıl qaz; flebotomus – miğmiğa; forel – alabalıq; şmel – eşşək arısı; entomofauna – cücü faunası тощо.

Помітно, що міжнародна термінологія у словнику часто відтворюється у тому ж формулюванні, що і в українській мові, і не робиться спроби співвіднести ці терміни між собою. Складається навіть враження, що ці терміни досить характерні для української мови, хоча нерідко запозичуються і в нас: bizon – bizon, biometriya – biometriya, biotiçeskiy – biotik, biotip – biotip, bissus – bissus, blastodisk – blastodisk, blastomerı – blastomerlər, blastopoz – blastopoz (rüşeym ağzı), vakuol – vakuol (qovuq), qibrid – hibrid, dissepiment – dissepiment, mizis – mizis, miksinı – miksinlər, oidatra – oidatra і т.д.

Український варіант також використовується для складних слів (за можливості використовується похідне слово): drontovıye – drontkimilər, kutora vodyanaya – su kutoru, lamantinovıye – lamantinlər, lemminq lesnoy – meşə lemminqi, parazit malyariynıy – malyariya paraziti, plastinka opornaya – dayaq lövhəsi, simmetrozubıye – simmetrikdişlilər və s.

Наведені приклади свідчать про те, що українська мова має потенціал значною мірою впливати на відповідні сфери формування наукових термінів в азербайджанській мові.

Про процес утворення нових термінів дослідники пишуть, що "слова, які мали самостійне лексичне значення в класичних мовах, нині використовуються як морфологічні форманти в мовах світу, в тому числі і в азербайджанській..... Наприклад, у запозичених мовах першою складовою є haem (haima): "hemo (кров) - рідка тканина, що входить до замкненої кровоносної системи людини, всіх хребетних і деяких безхребетних тварин". У цьому понятті виділяють дві ознаки: 1) загальна ознака: кров в організмі є артеріальною (світло-червоного кольору) або венозною (темно-червоного кольору); 2) специфічна ознака: кров

є внутрішнім середовищем, а також міжклітинною рідиною, яка відіграє важливу роль у функціонуванні клітин, тканин і органів". (Гасімов М. Ш., 1973, с. 279). Звідси терміни *hemoglobin*, *hematologiya*, *hemodinamika* тощо. (Веліханова Ф.А., 2018, с. 179).

Можна зробити висновок, що на характер функціонування запозичень впливають особливості мови, з якої вони походять. Це також залежить від того, до якої мови (східної чи західної мовної групи) належить запозичення.

У лінгвістиці існує думка, що "запозичені слова входять у мову двома шляхами: прямим і непрямим". Пряма абсорбція означає, що слова, запозичені з однієї мови в іншу шляхом взаємного впливу двох мов на тлі історичних процесів, призводять до збагачення словникового складу мови-реципієнта. Опосередковано або непрямом, слова передаються через іншу мову, а не в результаті безпосереднього спілкування між однією мовою та іншою. Слова європейського походження, перекладені на азербайджанську мову, прийшли сюди через українську мову". (Бабаєва Н.Г., 2018, с. 283-284).

Цей поділ, який є правомірним і з точки зору класичних лінгвістичних традицій, а також відображений у методологічній установці "Словника зоологічних термінів", на сьогодні застарів. По-перше, тому що глобалізована термінологічна лексика може бути передана з однієї точки (центру) на всі мови світу в короткі терміни і без географічних обмежень. Існують закономірності переходу від однієї мови до іншої, які утворюють досить довгі ланцюжки (Суперанська А. В, Подільська Н. В, Васильєва Н. В., 1989, с. 255).

Особливе значення для дослідження паралелізму технологій трансферу термінології в системі Схід-Захід мають медичні науки. Загальновідомо, що основи медичної науки Сходу, такі як знамениті медичні книги Абу Алі ібн Сіні та його арабська термінологія, представляють великий інтерес для Заходу і були перекладені латинською мовою ще в Середньовіччі. Крім того, медична

термінологія, заснована на специфічній стандартизації, поширилася з латинської мови на всі західні мови ще з часів Середньовіччя, а також були створені науково-технічні умови для встановлення термінологічних паралелей між Сходом і Заходом, у тому числі східними мовами.

Рис. 2.1. Абу Алі ібн Сін

Медицина - одна з галузей науки, яка безпосередньо пов'язана з життям людини. Отже, медична термінологія - це використання високого (не масового) професіоналізму, з одного боку, і професійної та непрофесійної термінології в інтересах масової свідомості (і мови) - з іншого.

Медична термінологія включає а) спеціальну лексику та б) неспеціальну лексику (масову лексику) і охоплює такі сфери: а) назви хвороб, б) назви методів лікування, в) назви лікарських засобів або медикаментів. Приклади паралелей у медичній сфері: *adipoz* – *yağlanma/piylənmə*, *analgetik* – *ağrıkəsici*, *akineziya* – *hərəkət qabiliyyətinin itirilməsi*, *amneziya* – *yaddaşın itirilməsi*, *asfiksiya* – *boğulma*, *vaksinasiya* – *peyvənd*, *ekskresiya* – *ifrazat*, *simptom* – *əlamət*, *braxikardiya* – *ürək vurğularının yavaşması*, *dermatoloq* – *dəri həkimi*, *splenektomiya* – *dalağın çıxarılması*, *ateroskleroz* – *damar kirəçləşməsi*, *infeksiya* –

yoluxma, miqren – kəskin baş ağrısı, prodrom – xəstəlik önlü əlamət, neyron – sinir hüceyrəsi тощо.

Висновки до Розділу 2

Морфологічна будова азербайджанської мови наступна: основні частини мови (іменник, прикметник, займенник, дієслово, прислівник, прислівник, числівник) і допоміжні (сполучник, постпозиція, модальні слова, частки, вигук).

Підмет зазвичай стоїть на початку речення, присудок - у кінці, а означення передує йому.

Азербайджанська мова має 23 приголосні фонemi й 9 голосних.

Є афікси, які приєднуються до слів без фонематичних змін.

Присудок завжди знаходиться в кінці речення.

Відповідність між підметом і присудком - в особі та числі.

А термінологічна лексика поширюється лише через відповідних експертів. Втім, деякі з цих термінів можна перекласти народною мовою. Тому не доцільно проводити різке розмежування між термінами та не термінами. Водночас значення слів, у тому числі й ті, що ґрунтуються на їх орфоепічному характері, різняться за обсягом, тому обсяг термінологічного значення є "обмеженим" порівняно із загальними, спільними для всіх значеннями.

ВИСНОВКИ

Відомо, що переклад азербайджанської поезії іншою мовою викликає додаткові труднощі, оскільки особливості поезії пов'язані не тільки з національним менталітетом, самобутністю та мовою, але й з традиційною системою віршування. Давня азербайджанська поезія писалася переважно

силабо-тонічним віршем. Починаючи з 7 століття нашої ери, переважно віршованою формою в класичній поезії була арабська метрика "аруз", а з 20 століття абсолютно новою і несподіваною для азербайджанської поезії стала віршована форма - вільний вірш або "білий вірш", як його називають деякі літературознавці. Безперечно, всі ці складні форми поезії вимагають певних знань і підготовки з боку поета-перекладача.

До того ж очевидно, що тільки переклад може вивести літературу з національного на міжнародний рівень і вписати її в контекст світового літературного простору. Як влучно зауважила професор Ф.А. Велиханова, "зіставлення азербайджанської культури зі світовою веде до подолання замкнених національних рамок, до ширшого підходу до порівняння й оцінки національних літературних явищ".

Стрімкий розвиток медичної науки, поява нових захворювань, методів лікування та лікарських засобів закономірно "послаблюють" західну складову в термінологічних паралелях Схід-Захід у цій галузі. Однак є дороговкази, які завжди будуть стикатися в суспільній свідомості. Це пояснюється тим, що лексична термінологія, яка розвивається як у східних, так і в західних мовах, є не просто специфічним розвитком однієї чи кількох галузей, а універсальним мовним явищем, підпорядкованим загальним соціолінгвістичним закономірностям.

ANNOTASIYA

Deməli, həyatın inkişafı və dildə yeni anlayışların yaranması ilə əlaqədar terminlər yaranır. Tədqiq olunan material müasir Azərbaycan dilində terminlərin formalaşmasının söz ehtiyatının dolğunlaşdırılmasının fəal prosesi olduğu qənaətinə gəlməyə imkan verir. Üstəlik, elmin və texnikanın sürətli tərəqqisi nəticəsində

terminoloji lüğətdə xüsusilə çoxlu neologizmlər meydana çıxır. Çətinliklərdən biri də neologizmlərin təsbitində lüğətlərdən geri qalmasıdır. İkincisi, yeni sözlərin əmələ gəlmə yollarından biri də affiksasiyadır. Bununla belə, isim tərbiyəsinin aktiv hadisələrinə aşağıdakılar daxildir: sözlərin yenidən təfsiri; borclanmalar, onların arasında iqtisadi terminologiyayı ifadə edən ərəb borcları üstünlük təşkil edir; mürəkkəb sözlər, əksər isimlər gündəlik lüğətə aiddir; linqvistik vasitələrə qənaət etmək meylini əks etdirən tərkib sözləri və müxtəlif reduksiya üsulları.

Azərbaycan dilinin leksik fondunun əsasını türk dillərinin digər Altay dillərindən ayrılması dövründə formalaşmış ümumtürk təbəqəsi təşkil edir. Bəzi fonetik sapmaları olan ümumtürk təbəqəsinin lüğət tərkibi bütün qohum türk dillərində ümumidir.

Əslində Azərbaycan təbəqəsi Azərbaycan dövlətçiliyinin formalaşması dövründə formalaşmış və digər türk dillərində heç bir paraleli yoxdur. Qədim terminologiyada bir çox mədəni bitkilərin, alaq otlarının və onların hissələrinin adları; əllə işləyən kənd təsərrüfatı alətlərinin adlarını; uzunluq və çəkinin arxaik ölçüləri, peşələr. Borc alma həm də dilin zənginləşməsi və dolğunlaşması mənbəyi kimi çıxış edir. Elmi lüğət tərkibinə Azərbaycan dili tarixinin müxtəlif dövrlərinə xronoloji cəhətdən bağlı olan ərəb, fars və ukrayna dillərindən alınmalar daxildir.

Elmi terminologiya daim elmin, texnikanın, istehsalın inkişafı ilə yaranan yeni sözlərlə doldurulur. Əl əməyinin texnika ilə yerdəyişməsi əl, fiziki əməklə bağlı qədim leksemələrin arxaizmlərə çevrilməsinə səbəb oldu.

Alınmış sözlər fonetik, semantik və morfoloji inkişafa məruz qalır.

Beləliklə, belə bir nəticəyə gəlirik ki, termin müəyyən xassə və xüsusiyyətlərə malik olan, müəyyən tələbləri ödəyən xüsusi leksik vahiddir. Biologiya sahəsində Azərbaycan terminləri nümunəsindən istifadə etməklə müəyyən edilmişdir ki, bioloji terminin cavab verməli olduğu məcburi tələblər müasir Azərbaycan dilinin norma və qaydalarına uyğunluq, sistemlilik, dəqiqlik, qısalıqdır.

Azərbaycan bioloji terminlərinin arzuolunan xüsusiyyətlərinə, ümumiyyətlə, kontekstdən nisbi müstəqillik, qeyri-müəyyənlik, sinonimlərin olmaması, ifadəli neytrallıq, şirinlik daxildir.

Ümumiləşdirək ki, terminlərin funksiyalarına nominativlik, məlumatlılıq, təmsilçilik və emosionallıq daxildir. Adi sözlərlə müqayisədə terminlər informativlik funksiyasını yerinə yetirir.

Terminoloji lüğət yalnız müvafiq ekspertlər vasitəsilə yayılır. Lakin bu terminlərin bəzilərini xalq dilinə tərcümə etmək olar. Ona görə də terminlərlə qeyri-terminlər arasında kəskin fərq qoymaq məqsədəuyğun deyil. Eyni zamanda sözlərin mənaları, o cümlədən orfoepik mahiyyətinə əsaslanan mənalar həcmcə fərqlənir, ona görə də hamı üçün ümumi olan ümumi mənalarla müqayisədə terminoloji mənanın həcmi “məhduddur”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авербух К. Я. Загальна теорія терміну 2006. – 27с.
2. Ахметова М. Е. Вітчизняний і зарубіжний досвід вивчення термінознавства: еволюція поняття "термін" у лінгвістиці // Філологічні науки. Питання теорії та практики. 2018. С. 26.
3. Бабаєва Н.Г. Національна своєрідність сучасної азербайджанської поезії в українських перекладах. 2018. С. 19
4. Велієва Н. Розвиток мови в контексті мультикультуралізму в глобалізованому світі. 2017. - 482 с.
5. Васильєв, В.А. Двігілки одного дерева / Літературна газета. 2017. 89 с.
6. Веліханова Ф.А. Азербайджан у єдності світового культурного простору. Порівняльне літературознавство. 2018. С. 40.
7. Гасімов М. Ш. Основни термінологія Азербайджанської мови. – Б.: Наука, 1973 – 183 с
8. Герд А. С. Основна науково-технічна лексикографія. Л., 1986.
9. Ісмайлова А. Словник термінів, що використовуються в засобах масової інформації. 2018. - 146 с.
10. Ісмайлова М. А. Лінгвістичний аналіз термінології азербайджанської мови. - Б.: Наука. - 1997. - 266 с.
11. Мамедлі Н. Запозичені терміни в азербайджанській мові. Наука і освіта, 2017. - 488 с.
12. Новрузов, Р.М. Художній переклад як форма міжнаціональних літературних взаємозв'язків (на матеріалі української та азербайджанської літератур XIX століття). 2018. - 176 с

13. Парижева М. О. Особливості функціонування лінгвістичних термінів у професійному мовленні: автореф. дис. 2017. 28 с
14. Пашазаде І. Поетичні особливості українських перекладів творів Гусейна Джавіда. 2017. С. 19.
15. Реформатський А. А. Вступ до мовознавства//Аспент Прес, 2018. 275 с
16. Суперанська А. В, Подільська Н. В, Васильєва Н. В. Загальна термінологія. Запитання теорії. - М.: Наука, 1989. - 246 с.
17. Словник зоологічних термінів. 2018. - 108 с.
18. Сабір. Вибрані сатири/ Сабір. - Художня література, 2017. - 251 с.
19. Харлицький С. М. Інформаційна структура терміна. 2018. 21 с
20. ШеловС. Д., ЛейчикВ. М. Термінологія та професійна лексика: склад та функції 2012. -29 с.
21. Məmməd Arif. Seçilmiş əsərləri, 3 cilddə, I cild, s. 341. 620 səh.
22. NovruzovR.M.,
Hudojestvenniyeperevodkakformamejnatsionalnyhliteratutnyhvzaimosvyazej. 2018,
176 p.
23. Sabir, Izbrannyesatiry, Hudojetvennayaliteratura, 2017. 251 p.
24. Sadıqova S. Terminologiyanın nizaməsalınması yolları. 2018. № 1. S. 33
25. Vasiljev V.A., Dvevetviodnogodereva, Literaturnajagazeta, 2017, c 14